

Er effektiv rente bryet verd?

Av Øyvind Bøhren, Bedriftsøkonomisk Institutt

Adm. dir. Arne Gjerde (Voss Veksel og Landmandsbank) kommenterer i Økonomisk Revy nr. 3/83 bl.a. bankenes utlånsrente. Hans utgangspunkt er at den nominelle lånerenten banken oppgir til kunden er lavere enn den effektive renten kunden egentlig må betale. Dette har nå medført at bankene blir bedt om å oppgi både nominell og effektiv rente.

Gjerde synes det er vanskelig å se om det å oppgi effektiv rente vil «ha noko praktisk verknad utover at bankane vil få ei ny arbeidsoppgave, som i sin tur vil belaste driftsøkonomien». Grunnen er, ifølge Gjerde, at i et kredittmarked med lang lånekø får ingen låne uten først å ha spart. Poenget er her at den fremtidige låntaker først må spare tilstrekkelig mye og lenge. Opplyses det deretter at den lånerenten en trodde var 12% egentlig er 13.5%, vil en hverken si nei til lånet eller skifte bank av den grunn. Bedre med dyrere lån enn intet lån, vil kunden tenke.

De fleste av en banks eksisterende kunder vil trolig handle i tråd med Gjerdens teori. Dette er imidlertid ikke godt nok argument mot at effektiv rente publiseres. Låntakers manglende valgmulighet (p.g.a. sparelansordningen) er snarere en god grunn for at et låns virkelige pris kommer klart fram. Dessuten finnes det andre og minst like viktige argumenter for at effektiv rente bør oppgis. I det

følgende ser jeg først på faktorer som har med den enkelte bankkunde å gjøre. Deretter gjennomgås noen bankøkonomiske og kredittpolitiske forhold.

Privatøkonomiske faktorer

En person vurderer å opprette en sparelanskontrakt. Det er rimelig å tro at alt annet likt (sparerente, krav til oppsparing, avdragstid), så vil han helst binde seg til den bank som forlanger de laveste rentebetalinger på lånet. Ser han på dagens rentenivå, kan imidlertid følgende skje: Bankene A og B oppgir boliglansrenter på hhv. 13 og 13.5%, mens den effektive, upubliserte rente er hhv. 14.7 og 14.3%. Baseres nå beslutningen på nominell rente, ender kunden opp med den bank han tror er billigst, men som egentlig er dyrest. Slike villedende signaler er ikke kunden og kanskje heller ikke bank B tjent med.

Hva med en som har oppfylt sparevilkårene og står i ferd med å låne? Som Gjerde selv sier, vil han neppe starte på ny sparelanskontrakt i en annen bank hvis han plutselig får vite effektiv rente. Allikevel vil han lett få seg en overraskelse som kan bety at han må nøye seg med lavere lån og mindre hus enn planlagt. Anta eksempelvis at han har spart tilstrekkelig i bank A til å få et

annuitetslån på kr. 300 000 over 15 år til 13% rente p.a., og at det er kvartalsvis tilbakebetaling. Ved vanlig annuitetsregning kan han da regne ut at dette medfører en utbetaling på kr. 11079 hver tredje måned i 15 år. Banken forlanger imidlertid kr. 11998, som tilsvarer en effektiv rente på 14.7%. Låntaker må dermed betale kr. 919 mer hver termin enn han har regnet med, dvs. en total merutbetaling på kr. 55 141 over 15 år (eventuelle gebyrer er her fordelt over hele lånets løpetid). Dette er desverre den praktiske konsekvens for den som budsjetterer sin privatøkonomi utfra nominell rente. Kunden kan heller ikke trøste seg med at den effektive sparerente overstiger den nominelle. Det gjør den som kjent ikke.

Bankøkonomi og rentekontroll

Myndighetene kontrollerer rentenivået ved at hver enkelt banks gjennomsnittlige lånerente ikke må overskride en viss øvre grense (rentetaket). Siden denne gjennomsnittrente er nominell, oppstår flere skjevheter både på bank- og kredittmarkedsnivå. For den enkelte bank har dette to typer konsekvenser. For det første kan to banker som begge har nådd rentetaket ha ulike fortjenestemuligheter. Det skyldes at to banker med identisk

Forts. side 38.

Over 30.000 nordmenn bruker Eurocard verden rundt.

Pass på

Eurocard er ikke bare det rimeligste kredittkortet – men også det mest anvendbare verden over.

Forslag kommer om konsolidering av bankregnskapene

– Veksten i omfanget av etableringer i utlandet har forsterket spørsmålet om å kreve konsoliderte oppgaver for eierbank og datterbank/andeler i konsortialbanker i utlandet, skrive Bankinspeksjonen i sin årsberetning. Arbeidet med forslag til slike konsoliderte oppgaver pågår, og saken vil bli drøftet med representanter for bankene.

Behovet for kapitalkrav på konsolidert basis for eierbank og hel- eller deleide banker i utlandet har vært vurdert en tid. Bankinspeksjonen tar nå opp dette spørsmålet sammen med andre problemstillinger vedrørende norske bankers utenlandsetableringer i en utredning i regi av Utvalget for vurdering av bankers utenlandsetableringer.

Ved utgangen av 1982 eide norske banker helt eller delvis 15 utenlandske banker der den norske eierandelen utgjorde minst 10 prosent av aksjekapitalen. Flere av disse utenlandske bankene har dessuten datterselskaper i forskjellige land, slik at tallet på utenlandske finansinstitusjoner der norske banker direkte og indirekte har eierinteresser over 10 prosent blir langt høyere.

De beregnede norske andelene av forvaltningskapitalen i utenlandske banker der norske banker har eierinteresser utgjorde ved siste årsskifte ialt nesten 31,8 mrd. kr. Det tilsvarer omtrent 25 prosent av alle norske forretningsbankers samlede forvaltningskapital.

Av forvaltningskapitalen på 31,8 mrd. kr. i utlandet falt ca. 15,3 mrd. kr. eller 48 prosent på Den norske Creditbank, 23 prosent på Kreditkassen, 21 prosent på Bergen Bank, 5 prosent på Forretningsbanken, 2 prosent på Fellesbanken og 1 prosent på Bøndernes Bank.

Er effektiv rente bryet verd? . . .

Forts. fra side 28.

nominell rente ofte har ulik effektiv rente. For det andre får hver enkelt bank større renteinntekt på sine utlån enn det rentetaket skulle tilsi. Derfor er også den virkelige marginen mellom innlans- og utlansrenten større enn hva det offisielt opereres med. Har en bank eksempelvis totale utlån på 2 milliarder kroner og en gjennomsnittlig effektiv rente på 1%-poeng over rente-

taket, betyr dette en ekstra renteinntekt på 20 millioner kroner. Dette vil selvsagt bli registrert i resultatregnskapet, men det er ikke synlig utfra rentenivået. Et tilsvarende avvik på 1%-poeng på dagens totale utlansmasse (ca. 140 milliarder) gir en renteinntekt på 1.4 milliarder som ikke kan avleses fra rentestatistikken.

For kredittmarkedet betyr dette at rentenivået egentlig er høyere enn det som blir registrert. Derfor vil også den virkelige gjennomsnittrenten for alle banker har brutt gjennom rentetaket før den nominelle når dit. Dermed registrerer og styrer ikke dagens rentekontroll det faktiske rentenivå, hverken i den enkelte bank eller i markedet totalt.

Ingen av disse problemene vil oppstå hvis det fokuseres på effektiv rente i stedet for nominell.

Virkelige priser og økt konkurranse

Etter mitt syn er det derfor flere og vektige argumenter for at bankene bør oppgi den virkelige pris på sine utlån. Ordningen har klare fordeler både for potensielle og eksisterende bankkunder. Den kan gi åpnere konkurranseforhold bankene imellom. Den kan også bedre bankvesenets konkurranseposisjon overfor andre kredittinstitusjoner, hvor avviket mellom nominell og effektiv rente er større (f.eks. ved avbetaling). Myndighetene vil mer presist kunne registrere rentenivået, og kredittmarkedet vil kunne fungere mer effektivt fordi deltakerne får korrekte prissignaler.

De fleste bankkunder kan neppe selv beregne effektiv rente uten mye strev. For den enkelte bank kan imidlertid ikke slike beregninger volde noe problem. Den eventuelle merkostnaden ved dette er så minimal at den neppe vil synes i noe bankregnskap. Derfor er effektiv rente bryet verd.

*P. I. Gjærum, O. Gjøberg, A. J. Isachsen, P. Korsvold og B. Ytterhus har gitt gode kommentarer til et tidligere utkast.

Lønnsoppgjøret i bank 1983 . .

Forts. fra side 31.

målet skal vurderes både for den enkelte og for de ansatte som gruppe. Jeg trodde det var en forbundsformanns plikt å orientere sine medlemmer om de viktigste realiteter i oppgjøret; nemlig

– at det er NBF's ansvar som selvstendig organisasjon og som medlem av YS å bidra til et moderat lønnsoppgjør i 1983

– at bankoppgjøret ligger minst på linje med de øvrige oppgjør i år

– at oppgjøret, forutsatt en rimelig prisutvikling, sammen med skattemottakene vil opprettholde kjøpekraften for de bankansatte som gruppe.

I stedet opplever vi en subjektivt ladet orientering fra både formann og redaktør med hovedvekten på

– å stemple arbeidsgiversiden som spekulativ og skyldig i et etter NBF's mening for dårlig oppgjør

– å se bort fra at oppgjøret er et meglingsforslag som NBF har akseptert og således bør stå ved

– å gjøre et forsøk på å skremme arbeidsgiversiden med hvor vanskelig oppgjøret skal bli til våren.

Formannens orientering står i så hen-

seende i rak motsetning til hva formannen i NBF's søsterorganisasjon – Forsikringsfunksjonærenes Landsforbund – uttaler om minioppgjøret 1983, på tross av at FL fikk et mindre generelt tillegg enn de bankansatte og var «utsatt» for de same «fratrekksprinsipper» som i bank.

Bankakademiets nye studiekurs . . .

Forts. fra side 13.

kapitalkostnader, spesielt om prosjektfinansiering, finansiering av driftsovertagelser, refinansiering og finansiering av nyetableringer, skattemessige konsekvenser av ulike finansieringsmåter, m.v.

5. UTENLANDSKE KAPITALMARKEDER

Dette studiekurs vil også støtte seg på modul 3 på fagkurs økonomi og på studiekurs i penge- og kredittlære.

Siktemålet er å gi studentene innsikt i internasjonale kapitalmarkeder – hva gjelder betingelser, funksjonsmåte, institusjonelle forhold, å gi studentene større fortrolighet med det internasjonale finansliv. Her vil en kunne få beskrivelser og analyser av kapitalmarkeder og finansinstitusjoner i ulike deler av verden.